

egy kilátót vagy a Vérmezőre egy gyermekjátzó- és tornázóhelyet telepítsenek. Vajon mi volna ma ez a Pest, ha a múlt században is csak azzal az önzéssel építették volna, ha akkor is csak a gazdagoknak való szórakozásra gondoltak volna, drága cukrászdákra, pezsgős nyári vendéglőkre és tánclokálókra, meg strandfürdőkre és ha nem jutott volna nagylelkűségükből itt-ott még egy kis ingyenöröme is a szegényeknek és gyermekeknek, a késő utódoknak. A kertek feltámadnak, de az emberséges emberek talán örökre meghaltak ebben a gyönyörű nagyvárosban.

SZAKIRODALOM

YBL ERVIN: SAVOYAI JENŐ HERCEG RÁCKEVEI KASTÉLYA. Különnyomat a Szépművészeti Múzeum Évkönyvének III. kötetéből. Budapest, Franklin. 1925. — Ybl a télen a Magyar Mérnök- és Építészegyletben nagy érdeklődéssel fogadott előadást tartott Savoyai Jenő hercegnek eddig alig ismert ráckevei kastélyáról, amelyről stíluskritikai módszerrel és hiteles okmányok alapján kétségtelenül megállapítja, hogy Hildebrandt Lukács bécsi építésznek, a Belvedere tervezőjének első ismert alkotása. Különösen érdekesek Yblnek azok a fejtegetései, amelyekkel rámutat az idősb Fischer von Erlachnak tulajdonított bécsi Schwarzenberg-palota és a ráckevei kastély architektúrájának szembeötlő rokonságára, amiből azt következteti, hogy a bécsi palota végleges megoldásának kialakulásában Hildebrandtnak is lehetett része. Érdemes munkát végzett Ybl alapos kutatásával és azzal, hogy felhívta a közfigyelmet erre az érdekes műemlékünkre. Kívánatos most, hogy úgy a kastély, mint a meglehetősen elhanyagolt környezetének gondozására megtegyék a szükséges intézkedéseket.

RÉGI NÉMET BÚTOR (II.) A Magyar Iparművészet legutóbbi számában méltattuk a Falke és Schmitz szerkesztésében megjelent szakmunka első, közép- és reneszánsz kori német bútorokkal foglalkozó kötetét, mely a J. Hoffmann stuttgarti kiadó által közrebocsátott *Bauformen-Bibliothek* részeként nemrég látott napvilágot. Most a német alapossággal és hozzáértéssel éveken át előkészített munka második és harmadik kötete fekszik előttünk. Az egyik 600 sikerült képből mutatja be a német barok és rokoko bútorzat történetét, a másik pedig a klasszicizmus, vagyis az ú. n. Louis XVI., az empire és a Biedermeier kornak bútorát ismerteti, 460 felvétel kíséretében. A kiadó szíveségéből közölhetünk néhányat az illusztrációk közül, de a szemelvények természetesen nem adhatnak fogalmat arról a rendkívül gazdag, válogatott képanyagról, mely a könyveket a műtörténész, az amatőr és a bútortervező számára egyaránt becses forrásmunkává teszi. A franciák bizonyos kicsinyléssel tekintenek a XVII. és XVIII. századok nem francia eredetű bútoraira, különösen a németekre, csakis a francia előképek rossz, eldurvult utánzását látva bennük. Pedig az olasz francia, németalföldi és angol behatások alatt kialakult német bútorművészetben csak úgy mint a német építészetben is, megvan a sajátos német stílus. A német barok és rokoko formavilága méltán tarthat igényt előkelő helyre a stílusfejlődés törté-

netében, sőt erősen érezteti hatását éppen a legújabb művészi irányokban. Nem minden szép, amit létrehozott, — vajjon mely stílusnak nem lettek volna furcsaságai, elkorcsosodásai? — de megvoltak benne az egészséges művészet előfeltételei: megfelelt a kor életviszonyainak és minden egyéni ötletességében is egységes maradt, lényegében ugyanaz volt az egész németlakta földön. Míg a reneszánsz idején Németországban a lakásberendezés ízlésének irányítása nemannyira a hadicélokra épült feudális várakból, mint inkább a jómódú városi polgárság kényelmese házaiból indult ki, a harmincéves háború befejeztével a fejedelmek is nagyobb biztonságot élvezve, bőséges anyagi eszközökkel láttak hozzá rezidenciáik, palotáik, kéjlakaik építéséhez, berendezéséhez. A „Roi Soleil” példája lebegett előttük, igyekeztek őt elérni és egymáson túltenni a pompában, őket pedig utánozták a főnemesek, sőt még a polgárságra is áterjedt az előkelősökdés, cifrázkodás. Ahol márványra, békateknőre, tűzben aranyozott bronzveretekre nem tellett, ott tarka festéssel, tarkasággal igyekeztek elérni a festői hatást, de a játszi hajlított formák, a fantasztikus faragások, falburkolatok, tükrök és kárpitozott bútorok lényegileg mindenütt ugyanazok voltak, több-kevesebb luxussal kiállítva, egységes, összhangzangzatos képet adva az egész intériurnek és tökéletesen alkalmazkodva az akkori életmódhoz, viselethez, könnyed világfelfogáshoz. A rokoko stílusát 1780 körül felváltó XVI. Lajos-stílust Schmitz nem választja külön a későbbi, lényegileg emevvel azonos empire és Biedermeier stílusoktól. A rokoko nyugtalan, festői formáitól lényegesen eltérnek az egyenes vonalakkal, síkokkal szerkesztett, nyugodt, józanhatású klasszicista ízlésű bútorok. Az ízlés ilyen megváltozásának egyrészt a művészettől független külső, politikai és társadalmi, másrészt belső, technikai okai voltak. A francia forradalom és a későbbi nagy átalakulások előtérbe tolták a polgári elemet, megváltoztatták a gazdasági viszonyokat. Herculanium és Pompei romjainak felásása, a műtörténészek és archeológusok írásai ráterelték a figyelmet a klasszikus ókor művészetére, melyet a római polgári erkölcsök utánzásában tetszelgő divat csakhamar felkarolt és utánozni vélt antikizáló merevségében. A technikának, különösen a fűrészelőgépeknek tökéletesítése pedig lehetővé tette nagy, sík felületek furnirozását és a faanyag (mahagoni) szépségének egyszerűbb formákban való érvényesülését. Egyszerűsödik a falak díszítése is: a költséges faburkolatok és falikárpitok helyét festés, majd tapéta foglalja el, elmarad a mennyezetek stukkodíszítése, a helyiségek alacsonyabbak, polgáriasabbak. Amde a leegyszerűsítés mellett a német bútoripar még a XVIII. század végén is magas színvonalon áll, úgy a bútorok művészi megtervezése, mint elsőrendű kivitel tekintetében. Különösen David Roentgen rajnavidéki műhelye emelkedett európai hírnévre és készítményei még Párisban is keresettek voltak, hol egyébként nem egy német eredetű bútoriparos dolgozott. A XIX. század elején még egyszer feléled az udvari élet szertartásos pompája és kifejezésre talál az „empire” kissé mesterkelt, antikizáló merevségében. Kivált Bécsben ért el magas fejlettséget az empire iparművészete. De már a 30-as években mintegy feloldódik a merevség a Biedermeier egészen polgáris — csaknem nyárs-polgáris — egyszerű, de csínyre, célszerűsége és kényelemre súlyt helyező ízlésében. Megint a hajlított, legömbölyített formák nyomulnak előtérbe, de faragás és cifraság nélkül. A ma ismét megbecsült

ülöbűtorok stb. Az egész kötet pedig együttvéve, a maga változatosságával amily kellemes és üdítő néznivaló, épp oly szomorú bizonyossága annak, hogy két világrészben mindenféle stílusbizonytalanság, formajáték és színekkel meg anyagokkal való bravuroskodás folyik egyetlen nagy, összefoglalóerejű centrális gondolat nélkül. — Az évkönyvben a magyarságot Muhits Sándoron és Majoros Károlyon kívül (kiknek egy pompás üvegképét közli) Gróf József képviseli intarziás kettős ágyával.

KIÁLLÍTÁSOK

EGYHÁZMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS RÓMÁBAN.

Rómában március közepén egyházművészeti kiállítás nyílt meg, melyet Róma városa rendezett a Szentév alkalmából. A kiállítás kapcsolatos a Via Nazionalen lévő állandó kiállítási palotában kétévénként megismétlődő s ugyanakkor megnyílt nemzetközi tárlattal, mégis az egyházművészeti részt szigorúan elhatárolták a laikus résztől, hogy a kiállítás beiktatható legyen a nemzetközi nagy záródekretok hivatalos programjába. Az anyagban túlnyomó szerep jutott a képzőművészeti alkotásoknak, de ezek sorában is kisebbségben voltak azok a művek, amelyek kifejezetten templomok és más egyházi jellegű épületek ékesítésére készültek. Az elmúlt évtized zavaros politikai viszonyai nem voltak alkalmasok arra, hogy folytatható legyen nálunk az a mozgalom, amelyet néhai Fieber Henrik indított meg annyi buzgalommal és lelkesedéssel s ennek az egyházművészettel kapcsolatos törekvések felfrissítését és a vele összefüggő iparágak felkarolását tűzte ki céljául. A legmodernebb művészeti irányzatok azonkívül a katolikus klérusnak a reneszánsz és a barokk korok hagyományaihoz ragaszkodó erős konzervatív érzése miatt nem igen tudtak ezen a téren számottevő módon érvényesülni. Mindenképp dicséretére válik tehát a magyar művészi iparnak, hogy mind e gátló körülmények ellenére is jelentős s a többi nemzetekét minőségben is, mennyiségben is meghaladó anyaggal tudott szerepelni a római kiállításon. Ezt az anyagot két fő részre oszthatjuk. Az első egy külön kápolnaszoba, mely Megyer-Meyer Antal tervei szerint az Ecclesia r.-t. műhelyeiben készült. Az oltár fából való, gazdag aranyozással és faragással. Magyaros motívumainak eredetisége már a rendezés alkalmával feltűnést keltett az egybesereglett művészek körében. Az oltárkép — Hubay Andor festőművész alkotása — Patrona Hungariae-t ábrázolja, amint gyászfátyollal borítja Magyarországot cimerepajzsát. A kápolna falait az Árpád-házi szentek alakjai díszítik a kiállítás céljainak megfelelő vázlatos kivitelben. A kápolnaszobában külön üvegszekrényben helyezték el azokat a kegytárgyakat és templomi felszerelési cikkeket is, amelyek Megyer-Meyer Antal,

Vedrödy István és Tóth Gyula tervezésében ugyancsak az Ecclesia r.-t. munkáját dicsérik. E nemes fémekből készült kelyheknél, ciboriumoknál és szentségtartóknál a tervező művészek szeme előtt elsősorban az a cél lebegett, hogy nagyobb mennyiségben való sokszorosításra alkalmas és mégis tetszetős terveket bocsássonak a rendelő cég rendelkezésére. Ezt a célt elsősorban a vonalmenetek lehető leegyszerűsítésével és a díszítő motívumok mérsékelt alkalmazásával érték el. A barokk ragyogó pompája helyett az áhítatos nemes egyszerűség adja meg e tárgyaknak belső művészi értékét. Ugyanebben a szekrényben láthatók az eredeti gipszmintái annak a két emlékéremnek, amelyeket Berán Lajos szobrászművésznél készített. Ezeknek egy-egy példányát a kiállítás rendezőbizottsága külön kihallgatáson ajánlotta fel a pápának. XI. Pius fejének finom megmintázása, az alakok stílusos elrendezése s általában mindkét érem kifogástalan technikai kivitele Berán művészi hírnevének legszebb igazolása. A szomszédos teremben Körösfői Kriesch Aladár „A jó kormányos” című színpompás kartonja alatt Nagy Sándor „Jézus a virágok között” című goblénja függ, melyet a gödöllői premontrei rendház rendelésére a gödöllői szövőiskola készített. Nagy Sándor csapongó fantáziája verseng itt a technika biztosította gazdag színskálával. Különösen a mező stilizált virágainak ragyogó harmóniája ragadja meg a néző figyelmét. Külön nagy üvegszekrényben mutatta be a magyar csoport azokat a káprázatos egyházi ruhákat, amelyek ma a várkapolna s a budavári koronázó templom legfőbb ékességei s amelyek zöme az Izabella Háziipari Egyesület méltán világhírűvé vált áldásos tevékenységét hirdetik. Izabella királyi hercegnő még saját gyűjteményéből is átengedett néhány kiválóan szép régi himzésmintát, úgyhogy ezen a téren a magyar rész hasonlíthatatlanul értékesebbet mutatott be akár a bajor, akár a francia, vagy az olasz csoportnál. Különösebb tetszést arattak még a Ligeti Miklósnak fajánsz-munkáiból összeválogatott kollektív, Zilzer Hajnalkának színes fajánsz Mária-szobra, Végh Gusztávnak művészi grafikai munkái, Hellebrand Béla ezüstplakettjei és Keresztény Pálnak ébenfából és elefántcsontból való triptikonja.

R. E.

MAGYAR SZOBA A MONZAI NEMZETKÖZI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSON. Két évvel ezelőtt a magyar iparművészet gyönyörű sikerrel jelent meg a milánói és monzai nemzetközi versenyen. A külföldi szakkörök által is örömmel elismert eredmény arra buzdította iparművészeinket, hogy ezidén is megjelenjenek Monzában. A gazdag tartalmú tárlatnak érdekes része a magyar szoba, amelyet Pogány Móríc építőművész tervezett. Aki belép ebbe a szobába, annak szemét nyomban kellemesen lepi meg és foglalkoztatja az az egységes stílus, amely a bútordarabok díszítését összefoglalja: a XVIII. századbeli erdélyi barokkos

ornamentika, párosítva teljesen népies elemekkel, amelyeket azonban a zseniális tervező átfinomított, stilizált, kezdetlegességeitől és naturalizmusától kitisztított. Az egyes bútordaraboknak, szekrényeknek, fiókos ládáknak külseje komoly monumentalitásra törekszik s éppen ezért színben is szigorú, letompított. Amint azonban az ajtók, fiókok kinyílnak, buja, keleti, égő színek tárulnak a nézők elé, a vonal is elevenebb, lendületesebbé válik s amellyel teljes marad a harmonia a bútor külső homlokzata és belső falai között. Amit itt Pogány Móric produkált, az művészeink és esztétikusaink legszebb irányelveinek komoly és tudatos megvalósítása: *magyar és európai*. Nem kétséges, hogy a magyar szoba Monzában meg fogja találni a maga szakértő és lelkesen méltányoló közönségét. Pogány terveit az Ágotai Lajos főigazgató kitűnő vezetése alatt álló Oroszlán-utcai közégi iparrajziskola növendékei vitték keresztül a tervező felügyelete alatt. A régi és kitűnő híri iskola a monzai kiállításon szintén külön teremben fog megjelenni a szövő, hímző, ötvös, agyagipari stb. iparművészek modern termékeivel.

Sebestyén Károly.

TAVASZI KIÁLLÍTÁST rendez az Orsz. M. Iparművészeti Társulat május hó végén az Andrássy-úti Műcsarnokban. A Társulat félelemelteli helyiségeit falak beépítésével úgy alakítják át, hogy interieurök befogadására alkalmas legyenek; a vitrinák az emeletre kerültek. Az egységesen megoldott művészi teljes szobaberendezéseket a M. Iparművészek Testületének következő kiváló tagjai tervezték: Kozma Lajos, Menyhért Miklós, Lakatos Artur, Bodon Károly, Gróf József és Tóth Gyula. A kiállítás lakásművészeti anyagának elkészítése a legválságosabb gazdasági viszonyok között nagy nehézségekbe ütközött, ezért le is kellett mondani több tervbe vett interieurról, mely anyagi akadályok miatt nem valósulhatott meg. Az újdonság ingerével hat majd a színpadi művészet csoportja. Az alkalmazott művészetnek ez a válfaja ezúttal először kapcsolódik bele a Társulat kiállításába és bizonyára nagy érdeklődést fog kelteni s oly közönséget is vonz a Társulat kiállításába, amely különben alig szokott azokon megfordulni. Hogy minden számottevő iparművész és iparművészeti műhely újabb kiváló munkáival is szerepel majd a kiállításon, — mely hű képét fogja adni iparművészetünk mai fejlettségének — az természetes. Most a közönségen múlik, hogy a kiállítás sürű látogatásával és vásárlásaival a maga részéről is biztosítsa annak sikerét, melyre lelkes és buzgó rendezői derekasan rászolgáltak. A kiállítás az egész nyár folyamán lesz látható.

AZ OSZTRÁKOK RÉSZVÉTELE A PÁRIZSI KIÁLLÍTÁSON. Ausztria tudvalevőleg hosszú ideig habozott, hogy az április 28-ikán megnyílt párizsi nemzetközi díszítőművészeti kiállításon résztvegyen-e. A habozás oka főleg anyagi nehézségekben rejlett. Az állam, csakúgy mint minálunk, nem igen volt abban a helyzetben, hogy ennek a részvételnek költségeit fedezze. De a híres bécsi iparművészetnek mégis meg kellett jelennie a nemzetek versenyében,

hogy a volt ellenséges államok közül legalább egy megmutassa kultúrájának magasrendűségét. Ekkor — úgyszólván a tízenkettedik órában — Hainisch szövetségi elnök vette kezébe a dolgot. Az ő felszólítására azután az összes osztrák érdekeltségek, elsősorban a kormány, a bécsi községtanács, a kereskedelmi és iparkamarák, továbbá a bankok és bankárok egyesületei előteremtették az ehhez szükséges pénzüsszeget. Így azután Ausztria az ő művészetéhez méltó helyet kapott a kiállítás egyik pavillonjában. Ezzel a példával, a kereskedelmi és ipari körök áldozatkészségének bevonásával talán minálunk is meg lehetett volna csinálni, hogy annyi csipp-csupp külföldi kis vendégszereplés helyett végre ismét méltó küzdő téren mutathattuk volna meg erőnket és izlésbeli fejlődésünket.

KIÁLLÍTÁSOK NYARA NÉMETORSZÁGBAN. Egyrészt a francia főváros felé tóduló érdeklődés ellensúlyozására, másrészt megcsappant idegenforgalma élénkítésére a németországi városok egész serege készül az idén kiállítások — képzőművészeti és iparművészeti bemutatók előtérbehelyezésével való — rendezésére. Nem mondhatni, hogy ezek jelentőség és méretek dolgában túlemelkednének a helyi kereteken, de jellemzőek a feléledő német munkaképzés és szorgalom szempontjából. *Augsburgban* a sváb népek történelmét, földjét és népeit bemutató kiállítás szervezése folyik. Főleg képzőművészeti és grafikai jellege lesz ennek a kiállításnak és az a célja, hogy egy létesítendő városi múzeum alapját válogathassák belőle össze. *Drezdában* május közepén egy „Lakásépítési és telepítési kiállítás” nyílik meg. A nagyarányú, mintegy 2500 négyzetméteres területen jelentős helye lesz a nagyipar és kézművészek pavillonjának, mely az egyes építőanyagok, építőformák, világító eljárások csoportjai mellett a lakásberendezés minden ágát is fel fogja ölelni és kivált a mintaszerű lakószobák egyszerű és olcsó példáit igyekszik bemutatni. A városépítéssel is fontos kiállítás az építőipar összes gazdasági, tudományos és technikai vonatkozásait felöleli. *Brémában* tartja ez év június 20—23-ikáig a német Werkbund az ő szokásos évi vándorgyűlését. A három nap tárgyalásainak műsorába néhány kisebb, de érdekes alkalmi kiállítás meglátogatása is be van illesztve. Így az oltani Műcsarnok híres Dürer metszetanyaga mellett brémai és worpswedei festők bemutatását is tervezi. Az iparcsarnokban iparkiállítást, a Kunstschau helyiségében könyvkiállítást, a régi Városházán üvegfestmények kiállítását inaugurálták, mindezekon kívül pedig egy hajózási és egy keletázsiai kiállítás is a kis Hanzavárosban. Egyszóval, aki a német drágasággal meg mer birkózni, annak az utasnak ezidén is lesz elég látnivalója.

A KONZERVATIV AMERIKA. A párizsi nemzetközi iparművészeti kiállítás programja tudvalevően kizár minden stílusmásolatot vagy utánzatot és a bejelentett műalkotások befogadását teljes modernitásuktól teszi függővé. Ez a szigorú rendelkezés indította Amerikát arra az elhatározásra, hogy lemondjon a kiállításon való részvételéről. Mint értesülünk, a lemondás okául az „American Association of Museums” a francia kormányhoz intézett átiratában kijelenti, hogy a „modern szellemtől áthatott iparművészetnek alig van képviselője Amerikában, a modern irányban dolgozó iparművészek száma oly elenyészően kevés...”

FRANCIA KÉPZŐMŰVÉSZET BÉCSBEN. Azok a szimpátiák, melyek mostanában az osztrák és francia főváros művészeti képviselői között kifejlődnek, nem merülnek ki híres színművészeik kölcsönös vedégszereplésében. Ujabbán a bécsi festők is mind gyakrabban rándulnak francia vendégszereplésre és tudvalevőleg képviselve lesz a Wiener Werkstätte is az idei nyár nagy francia díszítőművészeti kiállításán. Ennek viszonzásául nem sokára egy nagy festészeti és szobrászati kiállítás anyaga érkezett a francia fővárosból Bécsbe. A tizenkilencedik századvég francia képzőművészetének legjelesebb alkotásait mutatja be ez a kiállítás gazdag választékban és körülbelül Césanne-nal, Rodin-nel és kortársaikkal zárul le.

KISLAKÁSOS HÁZAK ÉS BERENDEZÉSEIK. Ez év májusában Drezdában egy kiállítás fog megnyílni, melyet a kislakásos építéset és a kisemberek lakásigényeinek művészi bemutatójául szántak. A kiállítás két főcsoportból fog állni. Egyiknek a címe: „Művészet és tudomány”, a másiké: „Nagyipar és kézművesség”. A kiállítás teljesen gyakorlati célokat követ. Hasznos és könnyen megszerezhető példákat akar adni a megindítandó lakásépítkezés idejére. A németek ugyanis számolnak azzal, hogy a hitelviszonyok tartós javulása már a közeljövőben nagyarányú építkezéseket fog maga után vonni. Már annyi jelentkező van, hogy a kiállítási csarnokok beosztását megkezdték és nagyarányú kertberendezésekkel is emelni akarják a munkás- és tisztviselőházak és telepek tervezésére szolgáló példák vonzóerejét.

AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KÖRÉBŐL

AZ ORSZ. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT VÁLASZTMÁNYÁNAK 1925 ÁPRILIS HÓ 20-ÁN MEGTARTOTT ÜLÉSÉRŐL. Elnököl Seenger Béla alelnök; jelen vannak Szablya Frischauf Ferenc alelnök, Ágotai Lajos, Bartóky József, Benkhard Ágoston, Berán Lajos, Bodon Károly, Bodonyi Jenő, Fischer Zsigmond, Gaul Károly, Grabovieczky Léon, Hauswirth Odön, Herbert Viktor, Holló Mihály, Horváth Béla, Hosszu István, Kovács Erzsébet, Kulcsár Sándor, Lakatos Artur, Majoros Károly, Menyhért Miklós, Nádler Róbert, Szalai Emil dr., Telcs Ede választmányi tagok és Györgyi Kálmán igazgató, aki a jegyzőkönyvet vezeti.

Elnök üdvözlöi a választmányt és jelenti, hogy Alpár Ignác elnök, Jauernik Nándor, Végh Gyula, Vig Albert, Ybl Ervin és Zsolnay Mattyasovszky Tibor kimentették távolmaradásukat. A jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri Ágotai Lajos vál. tagot.

Igazgató előterjeszti a következő jelentéseit:

- A vallás- és közoktatásügyi miniszter a Társulat tavaszi kiállításának idejére átengedte a Műcsarnok két emeleti termét;
- a Társulat a vallás- és közoktatásügyi miniszter felkérésére elvállalta az idei II. monzai nemzetközi iparművészeti kiállítás magyar osztálya anyagának egybegyűjtését és a csomagolás, vámelőjegyzés, szállítás és biztosítás körül szükséges intézkedéseket. Egyben jelenti, hogy az egész szállítmány már szerencsésen meg is érkezett Monzába;

c) a kereskedelemügyi miniszter a háziiparnak a monzai kiállításon való szereplésével kapcsolatos teendők végzésére a Társulat részére 1000 aranykoronát engedélyezett;

d) a pénzügyminiszter a Társulat kiállításain értékesített iparművészeti alkotásokat felmenti a 10⁰/o-os fényűzési adó lerovásának kötelezettsége alól;

e) a Társulat népművészeti rajzgyűjteményét a Nemzeti Múzeum néprajzi osztálya megvette.

f) a Társulat állandó kiállítása megnyitása, azaz 1924 október 15 óta május 1. eladott belépőjegyek és iskolák látogatása révén befolyt 27,487.000 korona, az iparművészeti tárgyak eladásából pedig 116,009.240 korona;

g) a budapesti szobafestő stb. ipartestület több tagja díjmentesen vállalta a Társulat régi vitrináinak átfestését. Ezt az áldozatkésztséget elsősorban Hauswirth tagtársunk hathatós közbenjárásának köszönhetjük, aki maga is két vitrinának példásan gondos átfestését vállalta, közbe Steinhäusel és Kölber, Kovács Testvérek, Somló Bernát, Lovász Gyula, Margitta Ignác, Strenger Rezső, Dóra Ignác, Erdős Lajos és Mátyássy Antal és fiai eddig 16 vitrinának átfestését elvégezték;

h) a M. Orsz. Központi Takarékpénztár 200.000 korona adományt küldött a Társulatnak;

i) a legutóbbi választmányi ülés óta 69 új rendes tag lépett be a Társulat kötelékébe. Tagdíjak címén befolyt eddig 153,600.000 korona. Ezenkívül az alapító tagok közül eddig huszonegyen azért, mert az alapítványi összegek kamatai általában ma már nem fedezik a Társulat lapjának önköltségeit, sőt még a szétküldéssel járó postaköltségeket sem, önként vállalták a rendes tagsági díj, egyesek pedig még ennél is nagyobb összegnek fizetését. E révén befolyt 7,650.000 korona;

j) a soproni Kereskedelmi és Iparkamara, mint a Társulat egyik alapító tagja, a Társulat érdemes munkásságát méltató levél kíséretében 5,000.000 koronát küldött be a Társulatnak azzal, hogy ezt az összeget belátása szerint használhatja fel a Társulat vezetősége.

A választmány az eléje terjesztett jelentéseket tudomásul veszi. A szobafestő stb. ipartestület ama tagjainak, kik a vitrinák díjmentes átfestését vállalták, köszönetet szavaz. Hálás köszönettel fogadja a soproni Kereskedelmi és Iparkamarának adományát, melyet felerészben a kamara alapítványi összegének felemelésére, a fennmaradó 2,500.000 koronát pedig a f. évi kiadások részben való fedezésére használja fel.

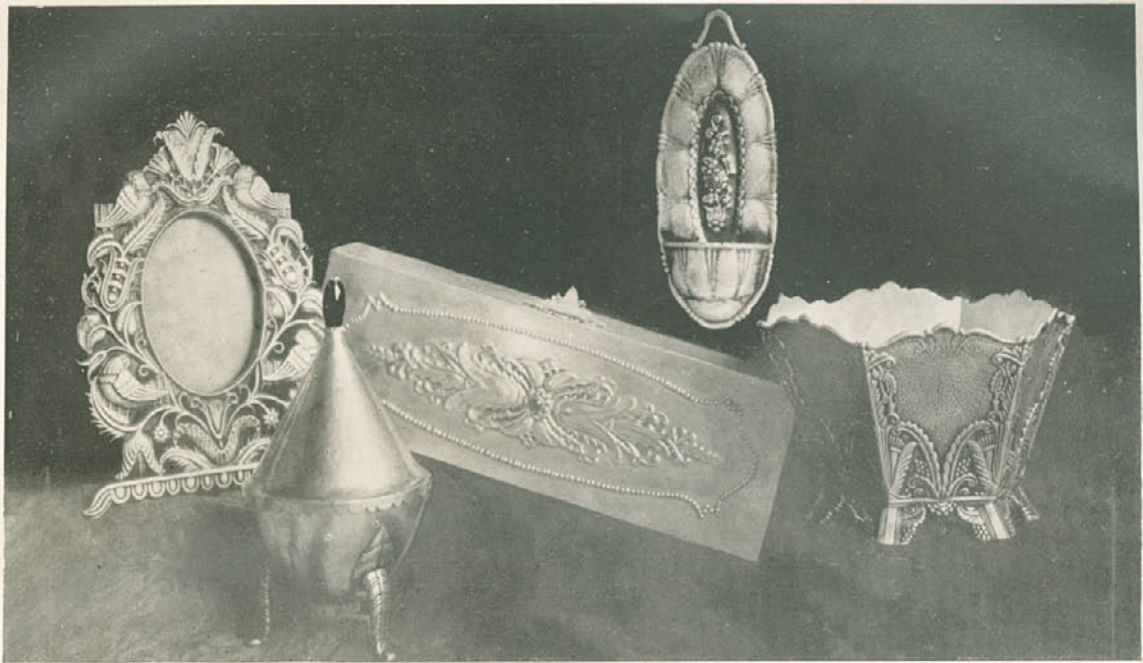
Szalai Emil dr. bejelenti, hogy az Orsz. Magyar Iparművészeti Részvénytársaság alapszabályait a kir. törvényszék, mint cégbíróság, alaki kifogások miatt még nem hagyta jóvá. Kifogásolja főként a címet.

A választmány „Az Orsz. Magyar Iparművészeti Társulat Barátainak Részvénytársasága” új címben állapodik meg, de felhatalmazza Szalai Emil dr.-t, hogy ezt a kérdést, valamint a cégbíróság egyéb kívánságait belátása szerint úgy oldja meg, hogy a bíróság mennél előbb helybenhagyhassa az alapszabályokat.

Menyhért Miklós jelenti, hogy a felmerült nehézségek ellenére a tavaszi kiállítás május hó végén megnyitható lesz, mert addig elkészül az erre az alkalomra megtervezett hat szobaberendezés. Ezzel

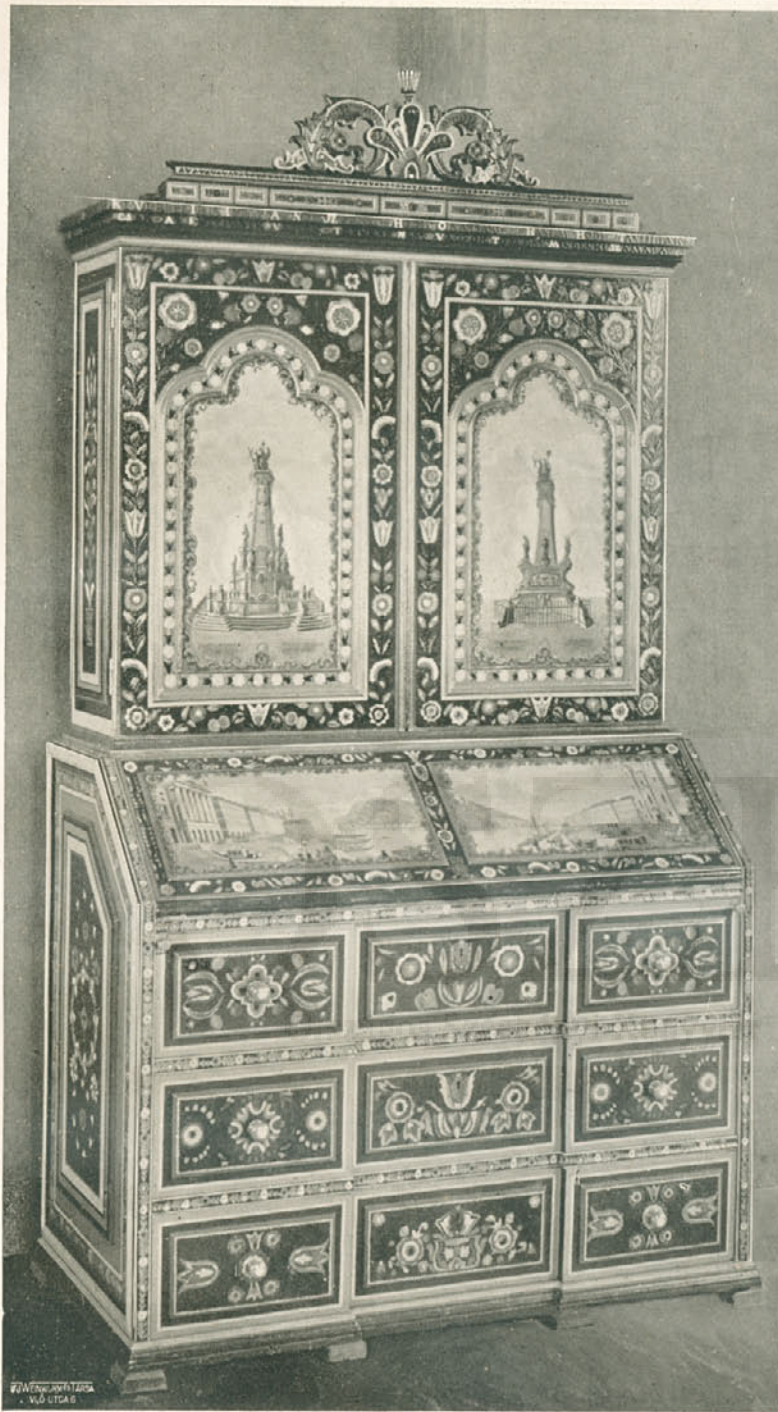

Részletek néhai *Apponyi Sándor grófnak* a Nemzeti Múzeumnak hagyományozott lengyeli könyvtárából.
 Aus der dem Nationalmuseum vermachten Bibliothek des weil. Grafen Alexander Apponyi. ♦ Bibliothèque léguée
 au Musée national du comte feu Alexandre Apponyi à Lengyel.

Vértes Rezső tanár vezetésével a Szekesfőv. Iparrajziskola műhelyében készült majolikák és a Tóth Gyula tanár vezetésével készült ötvöstárgyak.
 Keramische und Edelmetallarbeiten der hauptstädtischen Gewerbezeichenschule in Budapest. ♦ Objets céramiques et d'argent repoussé,
 exécutés par des élèves de l'école communale du dessin appliqué à l'industrie.

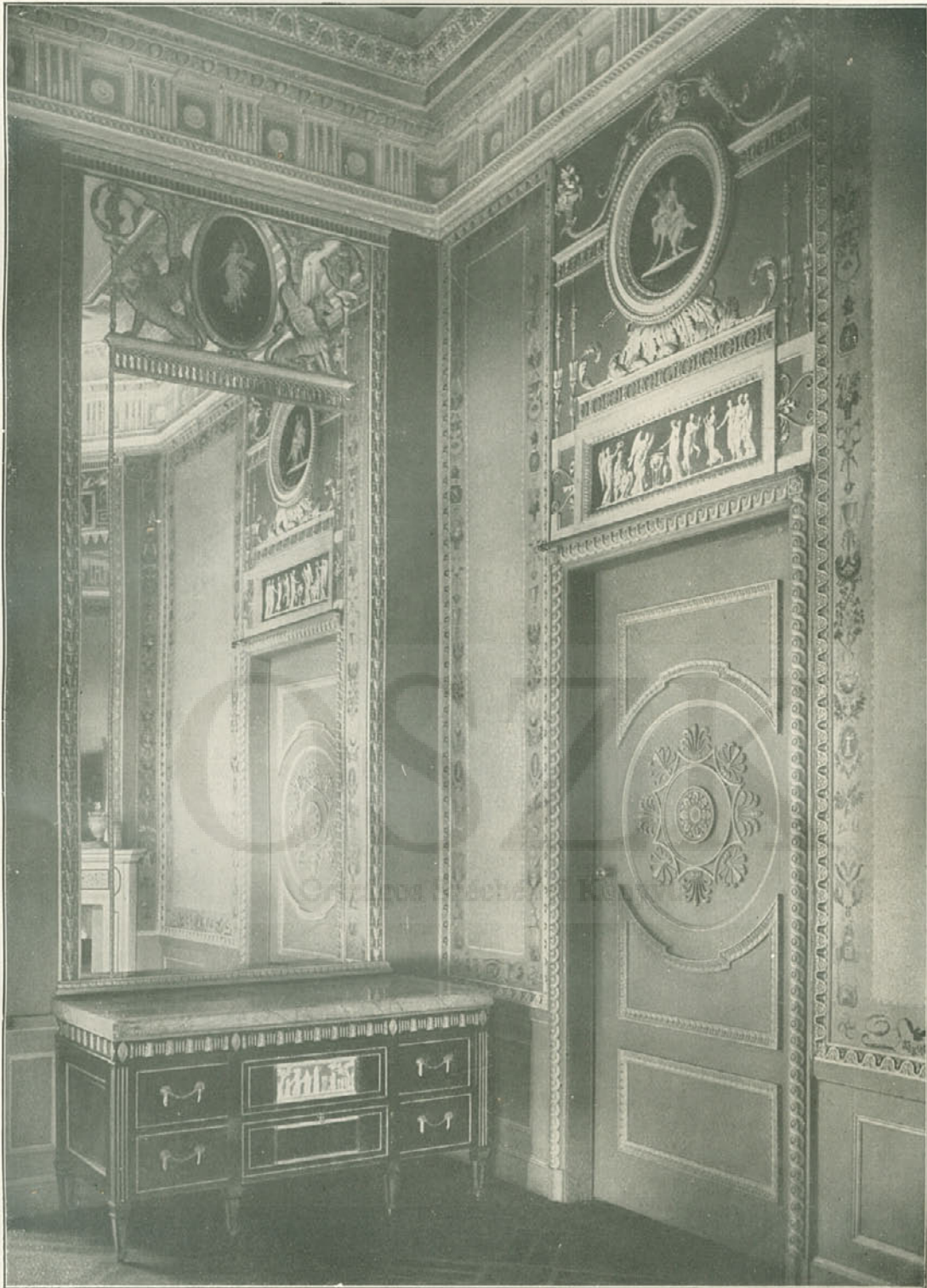

Pogány Móric: Festett írószekrény és óra. Készült a Székesfehérvári Iparrajziskola falpari műhelyében.
 Bemalter Schreibschrank. Ausführung: Kommunale Gewerbezeichenschule Budapest.
 Secrétaire et pendule peints. Exécuté par l'école communale du dessin appliqué à l'industrie à Budapest.

Pogány Móric : Ugyanez az írószekrény nyitva. ♦ Derselbe Schrank geöffnet. ♦ Le même secrétaire ouvert.

Részlet a potsdami márványpalotából 1790 körül. Szemelvény *H. Schmitz* *Deutsche Möbel des Klassicismus* c. könyvéből.
Kommode u. Spiegel, um 1790. Aus *H. Schmitz*, *Deutsche Möbel des Klassicismus*.
Meubles au palais de Marbres à Potsdam, vers 1790. Illustration extraite *H. Schmitz*, *Deutsche Möbel des Klassicismus*.

72 Szemelvény H. Schmitz Deutsche Möbel d. Barock u. Rokoko c. könyvéből. Népies pohárszék, északnémet, a XVIII. század közepéről.
Bäuerlicher Kredenz, Norddeutsch, Mitte XVIII. Jahrhundert. Aus H. Schmitz, Deutsche Möbel d. Barock u. Rokoko.
Buffet de paysan, Allemagne du Nord, vers 1750. Illustration extraite de H. Schmitz : Deutsche Möbel d. Barock u. Rokoko.

kapcsolatosan javasolja az igazgató, hogy a Társulat bővítse tavaszi kiállítását egy színpadművészeti csoporttal, amelyen való szereplésre a legkiválóbb sceneria és jelmeztervezőket kellene felkérni. Azt hiszi, hogy ez a csoport, mint Budapesten még nem látott újdonság nagyon növelné a Társulat kiállításának érdekességét és látogatottságát.

A választmány a jelentést tudomásul veszi és megbízza Seenger Béla alelnök, Hauswirth Ödön, Hosszú István és az igazgatóból álló bizottságot a Társulat helyiségeinek átalakításával járó munkálatokra beérkező ajánlatok átvizsgálásával és felhatalmazza az ezek felett való döntés jogával. Helyesléssel fogadja az igazgató javaslatát és megbízza őt, hogy a kiállítási bizottság több művésztagjával együtt a színpadművészeti csoport anyagának egybegyűjtése és elrendezése dolgában a szükséges intézkedéseket tegye meg.

Igazgató javaslatára

a választmány a Társulat 40 éves fennállása alkalmából rendezendő jubiláris díszközgyűlés idejét május hó 26-án d. u. 6 órára tűzi ki, helyéül pedig a Tud. Akadémia nagy dísztermét jelöli meg és egyben elfogadja az előterjesztett napirendet. Elismeréssel tudomásul veszi, hogy az igazgató megírta a Társulat 40 éves történetét.

Az igazgató részéről bemutatott és a jubiláris közgyűlést megelőző rendes évi közgyűlés elé terjesztendő választmányi jelentést, eredményszámlát, vagyonmérleget és előirányzatot a választmány helyben hagyja.

A Társulat volt titkára, Szécsen Ferenc nyugdíjigényének vagy végkielégítésének megállapítása ügyében, továbbá Lipcsey József nyugdíjazott pénztárnok nyugdíjának a megváltozott pénzürtéknek megfelelő megállapítása ügyében beadott kérvényeiben foglalt kívánásoknak az érdekeltekkel való megbeszélésére és megfelelő javaslat előterjesztésére a választmány dr. Szalai Emilt kéri fel.

Hauswirth Ödön előadja, hogy a közelmúlt hetekben a székesfőváros nyilvános pályázatot hirdetett az újlaki és kőbányai róm. kath. templomok díszítőfestő munkáinak a megújítására. A benyújtott tervek és ajánlatok közül az illetékes ügyosztály javaslatára a tanács a legmegfelelőbbet fogadta el kivitelre és adta ki a megbízást. Ezzel kapcsolatban úgy a tanácsot, mint a pályanyertesest egy délutáni sajtóorgánium élesen és fölöttébb irányzatosan megtámadta, azt a látszatot keltve, mintha a pályázat illetén való eldöntésével sérelem érte volna az iparművészetet. Ennek folyományaképp érdekelt részről lépések történtek az újlaki templom pályázatának megsemmisítésére és a már megadott megbízás visszavonására. Ez részben sikerült is, mert a tanács az újlaki templom festésére újabb zártkörű pályázatot ír ki. Tekintve, hogy az Iparművészeti Társulat elsősorban hivatott arra, hogy iparművészetet érintő minden kérdésben állást foglaljon és állásfoglalásának illetékes helyen érvényt is szerezzen, azt javasolja, hogy keresse meg a Társulat elnöksége a székesfőváros tanácsát beadvány útján, hogy az ilyen természetű pályázatok eldöntése előtt vonja be azok elbírálásába a Társulatot, illetve kiküldöttjeit. Egyidejűleg kérje fel, hogy az említett két pályázatra beérkezett összes pályaműveket nyolc napra tegye ki közszemlére azzal a

céllal, hogy az újságcikk által félrevezetett közvélemény megnyugvást szerezhesen.

Minden körülmények között azonban győződjék meg a Társulat igazgatósága arról, esett-e sérelem akár az iparművészeknek, akár az iparművészetnek bármely oldalról is.

A választmány a javaslatot helyesléssel fogadja és felkéri az elnökséget, hogy sürgősen szerkessze meg és juttassa a kívánt beadványt a főváros tanácsához és hasson oda, hogy a szóbanforgó terveket és ajánlatokat tegyék közszemlére, illetőleg, hogy a Társulat szakemberei ezeket meglehetőséggel meglehessék.

Erre az elnök berekeszti az ülést.

VÁLASZTMÁNYI JELENTÉS AZ O. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT 1924. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL. A f. évi május hó 24-re kitűzött (a jubiláris díszközgyűlés után tartandó) XL. rendes közgyűlés elé terjesztendő jelentésével a választmány a következőkről számol be:

Kimagasló fontosságú eseményként jelenthetjük, hogy a Társulat állandó használatra végre megkapta az Andrássy-úti régi Múcsarnok összes félmeleti helyiségeit. Eredetileg csak a baloldali szárnyon és a főbejárattal szemben levő tervek átengedésétől volt szó, ámde elnökségünk le tudta tüzdeni a felmerült ellenvetéseket és elérte, hogy a Társulat céljaira megkapta e teljes mezzanint. Hálával tartozunk ezért elsősorban Klebelsberg Kunó gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter úr önmagyméltóságának, aki teljes megértéssel és jóindulattal fogadta a Társulat küldöttsége által tolmácsolat kérelmünket és elhatározásával minden tekintetben megfelelő hajlékot adott a Társulat igazgatósági irodájának és állandó kiállításának is. De köszönettel kell megemlékeznünk a miniszter úr bölcs tanácsadóiról is, ezek között első helyen Kertész K. Róbert h. államtitkár úrról, ki szívvel-lélekkel támogatta törekvéseinket és Társulatunk többi jóakaróiról, kik hathatósan közreműködtek céljaink elérésében.

Az új otthonunkba július hó második felében költözködtünk át. Társulatunk szorult anyagi helyzete miatt több lelkes és áldozatkész tagtársunkhoz és pártfogónkhoz kellett fordulnunk ingyen fuvarok és munkaerők átengedése végett. Ezért e helyen is köszönettel emlékezünk meg Seenger Béla alelnökről, aki 5 fuvar, Fischer Zsigmondról, aki 2 fuvar, Faber Fülöpről, aki 2 fuvar és Herbert Viktorról, aki 1 fuvar ajánlott fel díjmentesen. Ezeket kívül Bodonyi Jenő, Benyovits Miksa, Grossmann Ármán, Hauswirth Ödön és Radó Artur tagtársaink kirendelt alkalmazottai segédkeztek a költözködéskor, Kulcsár Sándor tagtársunk pedig díjmentesen leszereltette és szereltette föl a Társulat lámpáit.

Számottevő segítséggel könnyített a Társulat nehéz helyzetén a Budapesti Szobafestők, Címfestők, Mázolók és Aranyozók érdemes Ipartestülete azzal az elhatározásával, hogy 20 vitrinánkat a legmondosabban végzett mázóval kifogástalan állapotba hozta. A derék mesterek, kik ezt a munkát teljesen díjtalanul vállalták, végezték és ezzel méltán rászolgálták Társulatunk hálás köszönetére, a következők: Hauswirth Ödön, Somló Bernát, Kölber Jakab, Margitta Ignác, Strenger Rezső, Kovács Testvérek, Lovász Gyula, Erdős Lajos, Diera Ignác, Szimper József, Mátyássy Antal és fia.

E hathatós segítség ellenére nagy összeget áldoztunk a berendezéssel járó elengedhetetlen mun-

kák költségeire. A villamosvezetékekről és lámpákról, a fűtés eszközeiről és anyagáról, továbbá a tisztogatásról haladéktalanul kellett gondoskodnunk, úgyhogy anyagi erőnk teljes kimerülésétől kellett tartanunk.

De ezek csak a legsürgősebb, halaszthatatlan intézkedések voltak, amelyekkel elértük, hogy október hó 15-én megnyithattuk a jobbára apróbb tárgyakból álló kiállításunkat. Művésziesen megoldott teljes szobaberendezések bemutatására még nem gondolhattunk mindaddig, míg a termeket választófalak beépítésével és egyéb átalakítással ilyen intérieur-kiállítások befogadására alkalmasokká nem tettük. Az ehhez szükséges anyagi eszközöket pedig előbb elő kellett teremtenünk.

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

Ezért örömmel fogadtuk el Schöber József társaságunknak egy altruisztikus alapon megszervezendő iparművészeti részvénytársaság megalakítására irányuló indítványát, amellyel meg akarta szerezni a célszerű berendezéshez szükséges nagyobb összegeket. A részvénytársaság alapítókéjét 150 millió koronában állapítottuk meg, 150 db egymillió részvennyel. Céljaul pedig a hazai iparművészet támogatását és felkarolását tűztük ki. A részvényjegyzési íveket kibocsátottuk és több lelkes tagtársunk és jóakarónk segítségével összegyűjtöttük a szükséges aláírásokat, úgyhogy november hó 30-án megtarthattuk az Orsz. Magyar Iparművészeti Részvénytársaság alakuló közgyűlését. Ez elfogadta az alapszabályokat és megválasztotta az igazgatóságot és a felügyelőbizottságot. Az új részvénytársaság altruisztikus jellegét élesen kidomborítja az alapszabályoknak az a rendelkezése, hogy sem az igazgatóság, sem a felügyelőbizottság tagjai semmiféle címen javadalmazást nem kaphatnak a részvénytársaságtól, továbbá, hogy a részvényeseknek jegyzett részvényeik névértéke után számított 5%-osnál nagyobb osztalék nem járhat. A részvénytársaság igazgatósága alakuló ülésén Bánffy Miklós gróft választotta meg elnökének, aki mellett még Schöber József és Seenger Béla igazgatósági tagok intézik a társaság ügyeit. Az igazgatóság elhatározta, hogy a részvénylőket illetően rendelkezésszerűen felhasználása végett átutalja Társulatunknak, mely viszont a kiállításai révén várható jövedelmeiből fedezi majd a részvényeseknek járó kamatokat. Ezidőszent még a kir. törvényszéknek cégbírósága alaki kifogások miatt nem hagyta helyben a részvénytársaság alapszabályait. Reméljük, hogy a kívánt pótlások beérkezésével elhárítják a még fennálló akadályokat.

KIÁLLÍTÁSOK.

Mint már jelentettük, Társulatunknak az új helyiségekben rendezett állandó kiállítását október hó 15-én nyitottuk meg. A megnyitáson a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat Petri Pál és Kertész K. Róbert államtitkárok, a kereskedelemügyi miniszteriumot Wimmersperg báró államtitkár képviselték és nagyszámu előkelő közönség gyönyörködött iparművésztünknek gondosan összeválogatott és csinosan elrendezett sokféle művein.

Sajnos, a kiállításunkra éppúgy, mint az ipari és művészeti alkotásokat értékesítő egyéb vállalkozásokra mind, szintén reánehazodik gazdasági helyzetünk válsága. A közönség alig vásárol és ha rá is szánja magát vételre, csak olcsó dolgokat vesz. Ezért nem teljesülhettek még az állandó kiállításunk

jövedelmezőségébe vetett reményeink. De bízunk abban, hogy ha kiállításunk érdekességét művészi teljes szobaberendezések bemutatásával fokozzuk, a már oly régóta tartó gazdasági depresszió megszűnésével kiállításunk látogatottsága és árúforgalma is emelkedni fog. A most lepergett kritikus hónapokban, azaz október hó 15-től május hó 1-ig 10.957 fizető látogató fordult meg kiállításunkon, ebbe a számba nincsenek belefoglalva az ingyenbelépésre jogosított társulati tagok. A jelzett idő alatt elért eladások összege 166,720,240.

Állandó kiállításunkról beszámolva, hálával kell megemlékeznünk a pénzügyminiszter úr öngyerméltóságának Társulatunk törekvéseinek méltánylását bizonyító elhatározásáról is, mely szerint folyó évi február 16-án fölmentette Társulatunkat a kiállításain értékesített iparművészeti tárgyak eladási ára után járó 10%-os fényüzési adó lerovásának kötelezettsége alól s csupán kikötötte, hogy a Társulatot megillető jutalékok összege után 3%-ot forgalmi adó címen kell beszoigáltatnunk az állampénztárba. Ez nemcsak a kiállítókra s a közönségre jelent kedvezményt, hanem a Társulatra is, mert a kiállítási tárgyak 10%-os olcsóbbodása révén a forgalmunk s ezzel jövedelmünk növekedését is remélhetjük.

Állandó kiállításunk fenntartása s a kiállított tárgyaknak időnkint újjakkal való rendszeres felcserélése mellett a jubileumi közgyűlésünk alkalmával megnyitott tavaszi kiállításunk előkészítésével kellett foglalkoznunk. Szívesen fogadtuk a Magyar Iparművészek Testületének ajánkozását, hogy elvállalja Társulatunk ezen kiállításának rendezését. És a Testület a már említett gazdasági válságból eredt gátló körülmények ellenére meg is felelt a vállalt feladatának. Eredetileg ugyan a Társulat összes kiállítási helyiségeit akarta összefüggő intérieurörökké átalakítani, de egyes tervezők és iparosok visszalépése miatt a kiállításra került szobaberendezések száma hatra csökkent. Köszönettel tartozunk a M. Iparművészek Testületének ama tagjainak, kik nehéz viszonyok között az intérieurök tervezésének bonyodalmas munkáját végezték, de hálával kell megemlékeznünk iparostagtársainkról is, hogy a legsúlyosabb ipari válság hónapjaiban rendületlenül dolgoztak az elvállalt feladatokon s azokat eléggé meg nem becsülhető áldozatkészséggel, kifogástalanul be is fejezték. Érdekes csoportja lesz a kiállításnak a színpadművészet körébe tartozó munkák sorozata, ú. m. maquettek, díszlet- és jelmeztervek, amelyek ez-alkalommal először szerepelnek a Társulat kiállításán.

MONZAI KIÁLLÍTÁS.

Mint ismeretes, az olaszok Monza városában két-évenként nemzetközi iparművészeti kiállításokat rendeznek. Az első ilyen kiállítás 1923-ban volt és az idén nyit meg a második. Magyarország az olaszok meghívására ez évben ismét hivatalosan vesz részt a kiállításban és a magyar osztály 12 termét, illetve szobáját tölti be a kiállítás helyéül szolgáló monzai volt királyi palotának. Az Orsz. M. Képzőművészeti Tanács kiállítási szakosztálya Társulatunkat kérte fel a magyar csoport anyagának egybegyűjtésére, az elbírálásban való közreműködésre s a szállítás, és biztosítás nagy felelősséggel járó bonyodalmas ügyeinek elvállalására. És Társulatunk ezt a fáradságos és izgalmas munkát a sokévi bő tapasztalattal szerzett szakavatottsággal és megszokott pontossággal el is végezte, úgyhogy a két nagy vasúti vaggont megtöltő szállítmány kellő időben meg is

érkezett Monzába. A helyszínen való elrendezést ezidén is tagtársunk, Maróti Géza vállalta magára. A magyar osztály anyaga gazdag és változatos; legkiválóbb iparművészeink újabb, sikerültebb alkotásaikkal jól vannak képviselve. Ezért számíthatunk arra, hogy monzai második szereplésünk újabb babérágat szerez iparművészetünknek.

SZAKVÉLEMÉNYEK.

A lefolyt évben hatóságok, vállalatok és magánosok több ízben fordultak Társulatunkhoz, kérve az iparművészet körébe tartozó egyes kérdésekre vonatkozó szakbeli véleményünket. Társulatunk vezetősége az ilyen megkereséseknek mindig készségesen és lelkiismeretesen meg is felelt.

ALAPÍTVÁNY.

Már tavalyi jelentésünkben említettük, hogy érdemes tagtársunk, Halmos Izor egymillió alapítványt tett időnkint rendezendő kispasztikai pályázatok költségeire. Most ismét jelenthetjük, hogy Halmos Izor újabb egymillióval megtoldotta alapítványát, mely így az időközi kamatokkal együtt meghaladja a 2,700.000 koronát.

PÁLYÁZATOK.

A lefolyt egyesületi évben három pályázatot hirdettünk. Egy, a Halmos-alapítványból hirdetett kispasztikai pályázat eredménytelen volt, ellenben örvendetesen sikerült a Meister-szappangyár megbízásából hirdetett plakátpályázat, melyen ifj. Streda Károly 1,000.000 korona, Amberg Ferenc 600.000 korona, Katona Ágota és Szabó J. Gyula 400.000—400.000 korona díjban részesültek sikerült pályamunkáikért. A harmadik pályázatot Karl József és Fia székesfehérvári rum- és likörgyárosok megbízásából hirdettük palack és majolikakorsók és ezek címkéinek terveire. A pályadíjak és megvásárlásokra fordított összeg 10,500.000 korona. Ebből Jantschi Béla 3 milliót, Horváth Endre másfél milliót, Nagy István és Kripács Lipót egy-egy milliót kaptak pályadíjjal, egyenként félmillióért pedig megvásárolták ifj. Richter Aladár, Drahos István, Ecsödy Ákos, Tóth Sándor és Soós István pályaműveit.

MAGYAR IPARMŰVÉSZET.

Folyóiratunk, a Magyar Iparművészet a lefolyt évben zárta le XXVII. évfolyamát. Sajnos, a békebeli évi tíz füzet helyett ezúttal csak három adhatunk ki s ennek a három füzetnek a költségei is 13,535.369 koronával haladják meg a tagsági díjak címén befolyt összeget. Ha terjedelemben nem is, de külső megjelenésében a lap most már alig különbözik a béke éveiben kiadott lappéldányoktól; az illusztrációk számaránya és művészi értéke is megfelel a legszigorúbb követelményeknek és reméljük, hogy most a szemellátható javulás folytatódni fog. Erős akaratom, hogy Társulatunk büszkeségét, a Magyar Iparművészetet, mely egyedüli iparművészeti folyóirata hazánknak, jövőben is fentartsuk, fejlesszük, hogy mennél eredményesebben teljesítse ismertető, oktató és propagáló hivatását.

TAGDÍJMELEÉS.

Ezért, valamint, hogy megszüntessük a visszás helyzetet, mely a tagsági díjak révén befolyt jövedelem és a lap költségei között tavaly megvolt, arra indította a Társulat vezetőségét, hogy a rendes tagsági díjat felemelje. Noha az alapszabályok 20 aranykorona rendes tagsági díj szedésére jogosítják

fel a Társulatot, egyelőre még csak a 10 aranykoronának megfelelő 150.000 koronában állapította meg az igazgatóság a folyó 1925. évre szóló tagsági díjat. Ennek megfelelően 4, esetleg 5 füzet kiadását tervezzük ebben az évben, bőséges ellenőrző nyújtva ezzel t. tagtársainknak a Társulat törekvéseinek támogatásáért.

EREDMÉNYSZÁMLA.

Ha összehasonlítjuk a lefolyt évi gazdálkodásunk eredményét a tavalyi közgyűlésünk által megállapított előiránnyal, látjuk, hogy az előirányzott 11.612 koronával szemben bevételeink elérték a 14.489'90 aranykoronát, a kiadásoknál pedig 11.612 aranykoronát vettünk fel előirányzatunkba, de valóban 16.126'50 aranykoronát költöttünk. A hiány tehát 1.636'60 aranykorona. Ezzel ezidei előirányzatunkat kellett megterhelniünk.

Az 1924. évi közgyűlés elé terjesztett jelentésünkben megállapítottuk, hogy összehasonlítva elszámolásunk eredményét az utolsó békeév kimutatásával aranykoronás alapon, az 1913. évi budgetnek mintegy $\frac{1}{17}$ részére sorvadt. Ezidei jelentésünk szerint a javulás szembeszökő, mert multévi elszámolásunk aranykoronában számított végösszege kb. már csak hetedrésze az 1913. évi kimutatás végösszegének, ami több mint 100%-os emelkedést jelent a tavalyi kimutatáshoz képest, úgy a bevétel, mint a kiadások oldalán.

ELŐIRÁNYZAT.

Az erre az évre megállapított nagyobbösszegű tagsági díjak révén várható jövedelemszaporulat lehetővé teszi, hogy ezidei előirányzatunk végösszegét a tavalyihoz képest újabb 100%-kal emeljük és ezzel a békebeli budget egyharmadának megfelelő összegeket állítunk be költségvetésünkbe. Noha kiadásaink megállapításánál a legmesszebbmenő takarékoságot tartottuk szemünk előtt, még sem tudtuk előirányzatunk teljes egyensúlyát biztosítani, mert a várható 32.686 aranykorona kiadásainkkal szemben csak 30.510 aranykorona fedezettel rendelkezhetünk, úgyhogy egyenlegünk 2.178 aranykorona hiányt mutat. Erre ma még az előre nem látott bevételek címén várható szaporulatnál egyéb fedezetet nem jelölhetünk meg.

Nem zárhatjuk le jelentésünket, hogy ne emlékezzünk meg jóakaróinkról és pártfogóinkról, kik önként felajánlott adományaikkal támogatták Társulatunkat. E címen 223'30 aranykoronát vettünk be. Fogadják érdemes tagtársaink ez alkalommal is hálánk nyilvánítását.

TAGOK.

Jelentésünk lezárásakor Társulatunknak van: 5 pártoló tagja, 267 alapító tagja (ezek közül elhalt 159) és nyilvántartott 2813 rendes tagja; összesen tehát 3085 tagja. E jelentésben nem szerepelnek a megszállt területeken élő tagtársaink, akiket ezentúl is külön nyilvántartunk és nem szerepelnek azok, kik a tavalyi tagsági díjukat még nem fizették be.

Alapszabályaink rendelkezésének megfelelően hároméves megbízásuk lejár: Alpár Ignác elnöknek és a következő választmányi tagoknak:

Tervezők: Grabowiczky Leon, Gróh István, Kölber Dezső, Ligeti Miklós, Nádler Róbert.

Műiparosok: Fischer Emil, Jellenz Béla, Jungfer József, Kulcsár Sándor, Lingel Károly.

Műbarátok: Ágotai Lajos, Krausz Simon, dr. Majovszky Pál, dr. Petrovics Elek, Vig Albert.

A közgyűlés feladata, hogy e tisztségeket választással töltsse be.

Végül jelentjük, hogy az 1924. évi közgyűlésen megválasztott számvizsgálók Társulatunk számadásait megvizsgálták és azokat teljes rendben találták. Kérjük ennél fogva a t. Közgyűléstől, hogy az 1924. évre a felmentést adja meg.

Budapest. 1925. április havában.

AZ ORSZ. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT ALAPÍTÓ TAGJAI közül többen vannak, kik annak idején a 200 koronában megállapított egyszerűsmindenkorra fizetendő alapítói tagsági díjjal lettek a Társulat tagjai. Időközben emelkedett ugyan az alapítói tagsági díj összegének alsó határa, ámde ez az emelkedés messze elmaradt a pénzünk értékének az utóbbi években bekövetkezett rohamos csökkenésétől. Ez azt a visszas helyzetet idézte elő, hogy míg a rendes tagoknak 3000, majd 50.000, 100.000 s most már 150.000 korona az évi tagsági díja, az alapító tagok egyrésze a 30–40 év előtt lefizetett 200 korona évi kamatja fejében, amely ma egy gyufaszál árának felel meg, ugyanazokat a jogokat és kedvezményeket élvezik, mint a 150.000 korona évi díjat fizető rendes tagok. Ezért a Társulat elnöksége felhívta az alapító tagokat, hogy vagy emeljék fel alapítványuk összegét 200 arnykoronára, ami 3.000.000 koronának felel meg, vagy pedig fizessenek a majdnem semmivé zsugorodott alapítványi kamatuk fejében, úgy mint a rendes tagok, évi 150.000 koronát. Örömmel jelenthetjük, hogy az alapító tagok egy része méltányolta az elnökség kívánságát és befizette a rendes tagsági díjat, sőt akadtak egyesek, kik tekintélyes összeggel felemelték régi alapítványukat. Ezek között megszívlelni való példát ad a Soproni Kereskedelmi és Iparkamara, melynek elnöksége az erről szóló elhatározását a következő lelkeshangú levéllel jelentette be a Társulat igazgatóságának:

„280/1925. számú b. köriratát megkaptuk, csakúgy, mint a hasonló tárgyú megelőző iratokat, felhívásokat és kérelmeket is és biztosítjuk a tekintetes Igazgatóságot, hogy minden egyes alkalommal nekünk volt a legkellemetlenebb anyagokban való szegénységünk, mely lehetetlenné tette, hogy az Iparművészeti Társulat anyagi gondjait és küzdelmeit legalább némiképpen is enyhítsük és megkönnyítsük. Az Iparművészeti Társulat érdemes és sikereiben gazdag működését mindenkor figyelemmel, teljes rokonszenvvel és megértéssel kísértük és nemzetközi viszonylatban is oly sokszor kivívott szép sikerei minket is mindig a jogos büszkeség érzetével töltött el. Éppen ezért örömmel ragadjuk meg az alkalmat most, hogy anyagi viszonyaink javulást mutatnak, mulasztásaink lehető pótlására és ezért jelen átiratunkkal egyidejűleg ötmillió koronát utalunk át a Társulat 8519. számú postatakarékpénztári számlájára. Ez összegnek alapítványunk gyarapítására, vagy a Társulat folyó kiadásaira való teljes vagy részleges fölhasználását a tekintetes Igazgatóságra bízuk és rajta leszünk, hogy a Társulat működését a jövő években is erőinkhez képest támogassuk. Fogadja a tekintetes Igazgatóság kiváló tiszteletünk és nagyrabecsülésünk őszinte kifejezését.”

SZAKOKTATÁS

AZ IPARMŰVÉSZETI OKTATÁSÜGYI KIÁLLÍTÁS.

Az Orsz. M. Képzőművészeti Tanács, mintegy két évvel ezelőtt elhatározta, hogy az iparművészeti oktatással foglalkozó intézetek időnkint közös kiállításban mutassák be tanításuk eredményeit és együttes értekezleteken vitassák meg a kiállítás tanulságait. Az első ilyen kiállításnak f. évi június hó 6-án kellett volna megnyílnia, ámde ma még kétséges, vajjon elháríthatók-e az időközben felmerült akadályok vagy sem. Az iparművészeti iskola ugyanis nem rendelkezik a kiállítás megfelelő megrendezéséhez elengedhetetlen anyagi eszközökkel, de mégis van remény arra, hogy módját ejti azok előteremtésére. Nagyon sajnálnók, ha ez az okos és iparművészeti oktatásunk fejlődésére igen üdvösnek ígérkező terv néhány millió korona hiánya miatt nem valósulhatna meg s ezért kívánjuk, vajha sikerülne a tanári testületnek a ma még fennálló nehézségek leküzdése. Az iparművészeti iskolán kívül részt vennének a kiállításon a székesfővárosi iparrajziskola, az állami ipari szakiskolák és az iparművészeti szakmákhoz tartozó iparostanonciskolák. A kiállítás céljaira az iparművészeti múzeum felajánlotta az összes földszinti csarnokait.

A SZÉKESFŐVÁROSI IPARRAJZISKOLA iparművészeti műhelyoktatásának eredményeit feltűnő csoporttal szerepel az idei monzai nemzetközi iparművészeti kiállítás magyar osztályában. Ebből a csoportból mutatunk be néhány szemelvényt a fűzetünkben.

LAKÁSBERENDEZÉS, MINT EGYETEMI TÁRGY.

Ilyen is van, még pedig — mint az Innendekorationban olvassuk — a newyorki egyetemen, mely a mostani tanév elején külön katedrát állított a lakásberendezés számára, belső berendezők kiképzésére, teljes elméleti és gyakorlati ismeretekkel. Célja: vezetők kiképzése ebben az iparágban, akik annak minden csinját-bínját alaposan ismerik. Nem is egy, hanem egész sereg építész és tervezőművész foglalkozik itt az ifjúság képzésével. Az egyetemi tanulmányi idő nyolc féléves és e fölött két félév az akadémiai továbbképzés céljait szolgálja. De ezen a kereten belül van egy mindössze két féléves tanfolyam olyan bútorkereskedelmi hallgatók részére, akik rövid dióhéjban akarják a szakismereteket elsajátítani. Érdekes, hogy a szorosán vett szaktárgyakon kívül a lakásberendezési fakultáson általános műveltségi tárgyakat is tanítanak, így angol és francia irodalmat, közgazdasági és pénzügyi ismereteket, lélektan, európai történelmet stb. Az csak természetes, hogy úgy a Metropolitan, mint a díszítőművészeti múzeum, valamint a nagy amerikai áruházak készségesen engedik át termeiket bemutatásokra és felvételek céljaira a hallgatóknak. A legérdekesebb pedig az, hogy az egész tudományos és művészi apparátust két nagyiparos finanszírozza, amiből a német folyóirat írója joggal állapítja meg, hogy ha odaát, a business hazájában ennyire felismerték ez iparág gyakorlati fontosságát, akkor el lehet várni, hogy a német nagyipar sem fogja magát az e téren tőle várható áldozatkészség alól kivonni.

A PÁRISI NEMZETKÖZI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS programmszerűen megnyílt május hó 1-én, ámde egyetlen pavilonja sem készült egészen, sőt vannak olyanok is, melyek berendezése még teljesen hiányzik. De Monzie közoktatásügyi miniszter a megnyitás ünnepén beszédében kifejezte reményét, hogy ez a kiállítás praeludiuma az összes népek szellemi és kulturális téren való összefogásának, amire már annyira vár a sokat szenvedett Európa.

MUZEÁLIS ÜGYEK

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÓRAKIÁLLÍTÁST rendezett, mely április hó 26-án nyílt meg. Az igen érdekes és tanulságos anyagot a kiállítás rendezője, Csányi Károly igazgató köz- és magángyűjteményekből válogatta össze és korok szerint csoportosítva mutatja be. A XVI. században készült órák a kiállítás legrégebb darabjai, a sorozat legújabb órája pedig a mult század közepéről való. Az órákon éppúgy, mint az ember környezetének egyéb tárgyain a korukat jellemző stílus érvényesül és ezért hálás anyagul szolgálnak a stílusok változatainak megfigyelésére. De nemcsak stílustörténeti és formai, hanem technikai szempontból is tanulságosak a különböző korok órái, mert a különféle anyagok művészi megmunkálásában nyilvánuló készségnek érdekes példáit mutatják. Elismerés illeti meg tehát a múzeumot és az érdemes gyűjtőket, hogy e kiállítással alkalmat adtak az iparművészet barátainak, hogy az órák művészi foglalatának fejlődését tanulmányozhassák. A kiállítás katalógusának előszavát Végh Gyula főigazgató, az óra történetét és a kiállított tárgyak szakszerű leírását Csányi Károly igazgató írták. Bár teljes tisztelettel hajlunk meg az e leírásokban nyilvánuló szakismeret, alaposág és szorgalom előtt, mégis meg kell vallanunk, hogy a leltárszerű részletezését nem tartjuk az ilyen alkalmi kiállítások katalógusába valónak. Mert kinek is készül a katalógus? Elsősorban a látogatóknak. Ez pedig, ha épszerű, maga előt látni a tárgyat. Tehát felesleges dolog, ha a katalógus írja, hogy a talapat négyesögű és hogy azon két oszlop félkörű ívet tart stb. E helyett tanulságosabb volna, ha a kiállítás érdekesebb darabjairól megírná, hogy mi az, ami azokon különös figyelemreméltó. Tehát nem catalogue descriptif, hanem catalogue raisonné kellene ilyen kiállításokhoz. Azt hisszük, a közönség is szívesebben venné és ami a fő, el is olvasná az ilyen tanulságos vezetőt, míg a száraz inventárról alig állíthatja valaki, hogy vonzó olvasmány.

EGY MINTASZERŰ VIDÉKI MÚZEUM. Csakó Elemér kitűnően szerkesztett, de már — sajnos megszűnt folyóirata, a „Közművelődés”, sorra beszámol Csonkamagyarország vidéki múzeumainak életéről. Bár sajnos, nagyrésztük a szomorú gazdasági viszonyokkal küzdelmes harcot folytat, csaknem mindegyik igyekszik a helyi és környékbeli régészet, néprajz stb. tudományos feladatainak megfelelni. Nagyobb művészi érdeklődés és pezsgő elevenségű élet mégis csak a Móra Ferenc által pompás céltudatossággal vezetett szegedi Kultúrpalotában van, amely könyvtárával, hírlap- és folyóirat-osztályával, kultúrestéinek, csoportkiállításainak és múzeumi sétáinak sorozatával mintája lehet nemcsak egy helyesen

vezetett vidéki kultúr-gócpontra, de akárhány fővárosi múzeum is tanulhatna agilitásából. Idejegyezzük a címeit azoknak az előadásoknak, melyeket a művészet és iparművészet köréből vettek programjukba. Ezek a következők: Hogyan kell képet nézni. Munkácsy honfoglalása. Az üveg története. A porcellán. A műgyűjtésről. Hamisítások. Schulek templommodellje. A szegedi közkeretekről. Szeged szobrai. A kiállítások közül, melyeknek terveivel foglalkoznak, legérdekesebbnek a helyi jellegű színház-történeti kiállítás ígérkezik. Gazdag és nemes az a munkásság, mellyel Móra Ferenc a szegedi kultúra kincseit és egy egyetemes műveltség problémáit a közönség elé tárja, újabb bizonyosságra annak a régi igazságnak, hogy az intézmények életébe a lelket vezetőik idealizmusa lehelheti csupán.

LISZT-MÚZEUMOK. Egy komoly, külföldi folyóiratban, a Revue de l'Art-ban olvassuk, hogy Budapesten egy Liszt-múzeum alapítását tervezik. Múzeumaink mai nehéz gondoljai közepette, amikor a legszükségesebb utánpótlások és javítások is súlyos gondokat okoznak a múzeumok vezetőinek, alighihető, hogy komoly helyen ilyesféle tervekkel foglalkoznának. Nincs ugyan kizárva, hogy a Zenakadémia közelgő félszázados jubileuma alkalmából felmerült ilyesféle gondolat, de ennek megvalósulásáról magyar lapban még semmit sem olvastunk. Szó van azonban arról, hogy a híres római Villa d'Esteben fognak egy Lisztre vonatkozó múzeumot berendezni s a nevezett folyóirat a magyar múzeumalapítás hírével kapcsolatban erről a szándékról is megemlékezik.

A SZÍNPAD MŰVÉSZETE

DIVAT ÉS SZÍNPADI KOSZTÜM. Egykor a hitnek és az emberiség kozmikus helyzetének tükré volt a színpad. Akkor Sophokles és társai uralkodtak rajta. Volt idő, mikor az erkölcsi és nemzeti érzület forrása volt: Schiller, vagy Kisfaludy Károly idején. A mult század végén az irodalom és az eszmit szelleme lövellt belőle a világba. Ma pedig divatot tanulnak a színpadtól a férfiak és a nők. Ruhadivatot, lakásberendező divatot, a külsőségeknek egész esztétikáját, amelynek valóságos mozgó kirakatává lett a színpad. S amely mértékben veszi el belső tartalmát, olyan mértékben jelenik meg külsőségeinek cifra jelentéktelensége is. Világosabban szólva: ott, ahol nincs cselekmény, nincs egy átfogó irodalmi, vagy drámai hit, nincs a színpad talajából szervesen kinövő és azzal zárt egységbe olvadó figurális mozgás, ott a levegőben lóg még a leganyagszerűbb díszlet is és rongynak hat még a legartikább selyemkosztüm is. Körülbelül ezt jelenti a revűszínpad, amely iparművészetileg éppen olyan zürzavaros és ál-esztétikai szépségkeresés, mint amilyen torzszülött a dramaturgia szempontjából. Még csak azt sem mondhatni, hogy a mai ruha-, vagy lakásdivatnak tükörképe volna. Inkább csak valami amerikai ízű folytatása annak, amiről a kombattáns divatvezérkari tábornokek, mint Poiret is, mindig álmodoztak: a teával és zenével fűszerezett mannequin-felvonulásoknak. Ha tehát Poiret és a francia szabógenerálisok az ő főúri palais-ikből átalakított divatházaitak időnként koreografikus zeneképekkel teszik élénkebbé, evvel tulajdonképp

nem a színpadi fejlődés medrét térítik el, csak az öltözők műzsáit és templomait viszik közelebb az erre szomszias közönséghez. Evvel divatformákat és divat-ötleteket bele lehet oltani a közönségbe, de drámáról, vagy színpadról beszélni ezzel kapcsolatban igen túlzott dolognak látszik.

KAUFMANN OSZKÁR ÚJ SZÍNHÁZA. Nemcsak Németországnak, de körülbelül egész Európának ma legelismertebb színházépítője Kaufmann Oszkár, a berlini építész. Minden két-három évben elkészül valamely új színháza, vagy egy réginek az átalakítása és ez újra és újra annak bevallására készíti a szakértőket, hogy Kaufmann az, aki ma legbiztosabban uralkodik a termégek megoldások, a technikai újítások és a raffinált művészi hatások ama tömegén, melyekből a színházépítő különleges tehetsége adódik. Most is elkészült egy ily hatalmas művel, a berlini Königsplatzi Opera teljes átépítésével. A feladat nehéz volt, szinte kivihetetlennek látszó: meghagyni az épület külső, hagyományos frontját, de átvarázsolni a belső, szűk folyosókat és rossz nézőteret egy 2400 férőhelyes színházzá, melynek tágas oldalfolyosói és vesztibüljében szabadon hullámozhasson a siető nézők tömege és amelynek parterreje összeolvadjon egyetlen egyszerű képpé a kalitkászerű kis páholyok festői együttesével. De még egy nagy nehézség volt: a sok közt a legnagyobb. Takarékoskodni kellett az építőanyaggal. Mahagoni helyett lakkozott fenyőfa, bronz és márvány helyett ezüsthéjű bádóg, bársony helyett ripsz és zöld selyem, a formára kellett minden erőt vetni, a játékos, örökké mozgó, zeneileg csengő barokkformákra. Mert vége az anyag-szerűség korának a színházaknál is, mint a munkásházikóknál: takarékos építkezés a jelszó. Így lett a régi-új Operából méretei szerint hatalmas, elgondolásában komoly, de részleteiben festői és intimhatású színház, félig a barokban fogant, félig expresszionista módon díszes. Végeredményében pedig egy új láncszem Kaufmann alkotásai sikerében, akinek magyar származására ezúttal is büszkének lehetnek honfitársai.

A DUENNA. London jelenlegi színházi szezonjának legnagyobb sikere Sheridannak, a Lyric Theatre-ban játszott régi zenés játéka, a Duenna volt, amelynek szinte példátlan nagy sikere tisztán a rendező és a diszlettervező közös művészi munkájából született meg. Az előbbi Nigel Playfair, az utóbbi egy igen tehetséges festő, Sheringham George nyújtotta. Hosszú, hosszú idő óta ez az első színjáték Londonban, amelynek hatáskeltésében nem a trükkök és a tömegek tarka kosztümjei, hanem a finom ízlés artisztikus megnyilvánulásai játszották a főszerepet. Sheringham eddig is kitűnő festő, grafikus és dekoratőr hírében állott. De amit e régi, tizen-nyolcadik századi zenejáték színpadravitelével nyújtott, az a színpadi képszerűség netovábbja volt. Egy-egy jelenethez, mely a rokokó Spanyolországában játszódik, olyan kecses kosztümöket, olyan játékos bútorokat, paradicsomi levegőt és fényjátékot vonultatott fel, hogy ez a keret, a víg cselekménnyel párosulva, minden nézőt elragadtatott. Egyszer Goyától, máskor régi kínai festőktől, majd megint németalföldi renaissance-kertekből vette impresszióit és végeredményben mindig egy-egy színes akkordot ütött meg a képszerű jelenetekben. Az ezüstnek, a narancsárgának, az almazöldnek, a fehér és feketének színhangulataira építette fel az egyes részeket s

azoknak kereteibe helyezte bele a régi spanyol grandok és duennák várkastélyainak és kertjeinek architektúráját. Két nagyon finom korjellemző egyesült itt a festő és a rendező munkásságában, két emberé, akik átszűrtek magukon a spanyol rokokó minden festőiségét és mámoros színetét.

A MŰKEDVELŐK FELADATAI. A vidéki színházak igazgatói keserves panaszokat hallhatnak arról, hogy mily hatalmas vetélytársaik támadtak a vidéki műkedvelőkben. Nem miránk tartozik annak a megállapítása, hogy ezek a panaszok mennyire jogosultak. De az bizonyos, hogy a vidéki nagyvárosok, sőt a főváros műkedvelőszíneinek egészen más volna a feladatuk, minthogy kétesértékű operetűjodságok, vagy könnyűvéru francia vígjátékok előadásával sekélyesítsék el a tömegizlést. A németek már tíz-tizenöt évvel ezelőtt felismerték azt az igazságot, hogy a műkedvelő színpadokon hiábavaló erőlködés volna a rutinos színészek bevált módszereit utánózni, ennél fogva inkább arra törekedtek, hogy ezeket a műkedvelő estéket afféle irodalmi és művészi csemegék bemutatásainak tekintse a közönség. Minálunk csak nemrégiben játszott Maeterlinck egy finom kis színművét, Tintagiles halálát egy ilyen alkalmi egyesülés. Németországban az ilyesmi minden nagyvárosban gyakori jelenség. Így például a hamburgi Lessing-Társaság műkedvelői egymásután játszották el Wilde: Florenci tragédiáját, Schnitzler: Bábjátékos-át, Maeterlinck: Szent Antal csodáját, Marlowe ősi Faust-tragédiáját, Pergolese: La sewa padrona-ját és Offenbach: Elizondai leány-át. Ezekben az előadásokban nemcsak a rendezők, hanem a színpadokat és kosztümöket tervező iparművészek is (Czeschka, Luksch stb.) teljesen stílusos, kiértelt, művészetileg egységes munkára törekedtek. Minden ilyen bemutató tehát irodalmi és színpadtechnikai esemény volt, afféle színházbarátoknak való csemege. Nem tekintve a németek e klasszikus műsorát, magában a magyar színműirodalomban is igen sok régi, értékes gyöngyszem van Csokonai, Kisfaludy, Szigligeti, sőt Bessenyei színművei közt is, amelyek ezernyi dekoráló ötlet és korhangulat művészi megvalósítására szolgálhatnak alkalmul. Bizonyára szebb és hálásabb — bár nem éppen könnyű — feladat törekvő ifjú tehetségek számára.

K Ü L F Ö L D

CHILEHÁZ. Ma még kevesen ismerik, de rövidesen építészettörténeli jelentőségre fog emelkedni a hamburgi Chileház, nemcsak Németországnak legnagyobb, de egész Európának egyik legszebb modern épülete. Tervezője Höger Frigyes, jól ismert név volt eddig is, kivált az üzlet- és irodaház építése terén. Most egyszerre világhírré tett szert evvel a tizenkétemeletes, büszke, páratlanul merész tömegű épületével, mely az égetett téglá százféle színárnyalatával és a komor nyersköpíllérek hatalmas arkádjáival egy imponáló építészeti gondolatot valósít meg: az európai nagyváros hagyományai közé írt felhőkarcolat. Művészi zamatja épp abban van ennek az óriási, szinte egyetlen masszából öntött háznak, hogy egyfelől a legmodernebb építőtechnikák és gazdaságpolitikai célok fejeződnek ki rajta, másrészt olyan komolyság és erő van pillérkötegei és faragott, meg

épített épületszobrai közt, mely a legszebb románstílusú templomokat juttatja a szemlélő eszébe. Kétségtelen, hogy amint a modern cottageház és a festői hatásokra számító villaház építésére az angol és délnémet építész temperamentuma van hivatva, úgy a szociális komolysággal átitatott üzleti és gazdaság-reprezentáló építészetnek amerikai és észak-meg keleti német építészek fogják megadni az uralkodó jellegét. Az újabb ilyesféle építészetben nem igen van még egy épület, mely ily hatalmas akcentusokkal, ily kevés eszközzel és mégis forradalommentes előkelőséggel tudná kifejezni rendeltetését és keletkezése időszakát. Alapterülete összesen 36.000 négyzetméter és építettője, Sloman Henrik nagytőkés avval a céllal építette, hogy benne csupa irodát helyezzen el, melyeket bérlőknek ad ki. Minden emelet egyetlen nagy terem, melyből ki-ki annyi területet bérel, amennyire szüksége van. Mintegy 250 cég helyezkedett el benne eddig s összesen körülbelül 3000—4000 ember hivatali helyiségül szolgálhat. Mintegy 30 lakás is van benne, de ezek csak ideiglenesek és legfeljebb tízévi időtartamra készültek. Az egész építkezés huszonegy hónapig tartott és jelenleg tízmillió aranymárkára becsülik értékét. A gazdasági és szellemi válságából újraépülő Németország büszkén nézhet erre a nagyszerű ünnepi nyitányra.

KÉTFÉLE KULTÚRFILM. Az egyik Németországban készül. De már a mi lapjaink is tele vannak előrevetett fényképeivel. Valami ilyesféle címe van, hogy: „Erő és szépség a női testben”. Ábrázol pedig különféle női testeket részint ruha nélkül, részint meztelenül. Amint játszanak, kergelődnek, csónakáznak, táncolnak és a sport közben való előnyöket mutatják be a hátrányos oldalakkal. Az egyik egy művész leánya, a másik író menyasszonya, a harmadik politikus nővére, innen a film különös érdekessége. Ilyeneket már a régi görögök is megcselekedtek különféle vázákban, de akkor az ilyesmit még nem kultúrfilmnek nevezték. És ami a fő: nem pénzért mutogatták szerelmi éhségtől gyötört gimnazistáknak. Ilyen a németek kultúrfilmje. Most lássuk, milyen a másik, a franciáké. Ezt a Carthago barátai című szövetség készítette el abból a célból, hogy Carthagónak és az azt környező romoknak, továbbá Algirnak hajdani életét bemutassa. Felvonulnak rajta a katakombák, a hajdani thermák, egykori bazilikák, az előkelők villái, meg-elevenednek Hannibal katonái és Cleopatra fényűzése, egy darab történelem a maga egykori színterén. Ez is az ifjúságnak szól elsősorban, ama nemzet ifjúságának, amelyet a könnyű erkölcsökkel összefüggésben szoktak emlegetni. Vajjon melyik az igazi kultúrfilm?

A KISIPAROS ÉS AZ EXPORT. A német iparművészek, lakásberendezők és műiparosok nemrég Chemnitzben nagygyűlést tartottak, amelyen a különféle érdekképviseletek szónokai meglehetősen élességgel támadták a Werkbundban tömörült nagyiparosok rideg üzleti politikáját, mely az egész német kézművesipart is veszélyezteti. A nagyipar — mondották a szónokok — nem törődik a minőség fogalmakkal és silány kivitelű bútorok exportálásával hovatovább az egész német piac hírnevét tönkreteszi a külföldön. Jellemző példát hozott fel erre egy másik felszólaló, aki a stuttgarti kiállítást támadta, amelyben a „dísz nélküli forma” jellegé alatt valóságos nevetéssé tették a német iparművészeti munkát. Nevezetesen

besorozták oda szappant, autófelszereléseket, öngyújtómotorokat is a műtárgyak közé s ezzel természetesen megint a nagyipari érdekeket szolgálták a tiszta minőség gondolat helyett. Beszámoltak az ú. n. „munkaközösség” működéséről is, amelynek célja, hogy a kisműhelyeket különféle kulturális és gazdaságpolitikai intézkedésekkel támogassa. Itt az a nézet alakult ki, hogy a kisiparnak a jövő fejlődésben még fontos szerepe jut és azt a fogatékosságát, hogy üzletileg nem kellően érett, a nagyiparnak volna kötelessége kipótolni. Ez pedig legcélszerűbben akként volna keresztülvihető, ha a kisiparosok termeléséből bizonyos mennyiséget a tőkeerős nagyipar venne át s ezeknek új fogyasztóterületeket teremtene. Altalános volt továbbá az a nézet, hogy a kézművesipar fentartásának legerősebb és elengedhetetlen tényezői: a vándorkiállítások és az árumintavásárok.

HAMBURGI IPARMŰVÉSZET. A Deutsche Kunst und Dekoration áprilisi füzeté egy sereg képben számol be Hamburg legfrissebb művészeti helyiségeiről, a Hansaműhely házáról. Mintegy kétezer négyzetméter területen, egy hatalmas árú- és műhelyház ragyogóvilágú termeiben sorakoznak itt fel a bécsi és német iparművészet legszebb alkotásai. A gazdag kikötőváros, amelynek izlését annak idején Lichtwark és Brinckmann hosszú, céltudatos munkával fejlesztették magas fokra, úgy, mint egykor múzeumában, most a modern iparművészetnek szánt helyiségekben is mintaszerűt alkotott. Straumer Henrik építész tanár a színek finom harmóniájával és a térhatások egyszerűségével alkotta meg a szebbnél-szebb interieuröket, melyekbe lépcsők és folyosók vezetnek az ide-oda sétáló látogatókat. Minden teremnek a falszíne s a világítás intenzitása adja meg a szépségét. Egyebekben pedig mindenütt a kiállított tárgyakat magukat engedik hatni, melyek jórészt szabadon állnak, vagy finomarányú üvegszekrényekben vannak elhelyezve. Fülké, kiugrók, oszlopos folyosók ritmusa úgyszólván minden pillanatban új és új látnivalóval üdítik fel a sétálót, aki így egy percre sem fárad el és túlszűfolt kiállítás, helyiségek helyett egy gondos és tartózkodó szépségű lakásban érzi magát. Tulajdonképp lakásberendezők, de főleg kiállításrendezők iskolája lehetne ez a mintaszerű áruház, amely a Wiener Werkstätte és a hellaerei Deutsche Werkstätte legszebb bútorait, szöveit, világítótestjeit, poharait, fayenceit és a meissenai gyár legszebb porcellánjait árulja a gazdag hajósok, kereskedők és patricius-családok késői unokáinak, a hamburgi polgároknak.

C SERÉPKÁLYHAVERSENY. Egy heidelbergi kályhagyár, a híres Heinsteinwerk a közelmúltban nemzetközi pályázatot írt ki egy igen életrevaló gondolat megvalósítására. Olyan cserépkályha-megoldást kívánt, amelynél a kályha formája, színe, díszítése a mai idők lakásszellemének és a mai művészet díszítélveinek feleljen meg. A német gyár ugyanis — igen helyesen — arról van meggyőződve, hogy a cserépkályha nemcsak a legideálisabb fűtőtest a lakásban technikai előnyeivel fogva, hanem egyszerűsége a legjobb, legművészebb kiegészítője is lehet a bútoroknak, ha művész keze formálja. Valaha csakugyan így is volt, de mikor a múlt század végén a régi kályhámesterek egyszerű, jó formaérzéke elhanyaglott és a gyáripár itt is elhatalmasodott, a forma jelentéktelenné vált és a cserépkályha a lakásban csak valami megtört, sarokba-szorított szükséges rosszá változott. Manapság

csakugyan a modern keramikusok egész raja szívesen és szeretettel foglalkozik a kellemes és tetszetős csempék előállításával és mintegy folytatójává válik a régi kályhások hagyományos mesterségének. A német gyár nem is csalódott várakozásában. Egész Európából mintegy 1900 pályamunka érkezett be a gyárhoz — néhány szép terv magyaroktól is — és se szeri, se száma nem volt a kitüntetett és megvásárolt pályamunkáknak. Minthogy a multbeli formák ismétlése, vagy másolása eleve ki volt zárva, el is érték a célt, hogy a kályhaformák nagyrészt a ma és a holnap érzésvilágának megfelelő vonalvezetést követik s ha nagyrésztükön észrevehető is valamely primitív, keleti kultúrákban gyökerező ízlés, ez még inkább erősíti mai mivoltukat. Ebben a pályázati mozgalomban mindenesetre megszivlelni való tanulságok vannak a mi kályháink, de főleg lakásberendezőink számára is.

A KUTAK SZOBORMŰVÉSE. Carl Millest, a jelenkori svéd szobrászat legjelentősebb képviselőjét lehetne annak nevezni. Ez a nagyvonalú, anyagában, formáiban és eszméiben egyaránt harmonikus mester, akinek munkáiból a Deutsche Kunst und Dekoration egész sereget mutat be, mostanában vált ismertté Középeurópában, miután otthon már történelmi nevet biztosított magának. Köszönheti pedig ezt főleg annak, hogy alig van nagyobb városa Svédországnak, melyben egy kútja, park közepén, vagy vízmedence tükreben álló márvány-, vagy bronzszobra ne volna. Senki ott nála jobban nem érti a térhatásnak dekoratív kiaknázását és a kert érzelmetartalmának kiaknázását környezetcélokra. Egyforma mester ő akár fában, ércben, vagy — ami a svédek kedvelt anyaga — gránitban gondolja is el szobrait. És a fekete gránithoz épügy hozzáigazodik elgondolásaiban, mint a fehér és zöldes svéd márvány színeire. De csaknem mindig a víz, a szökő- vagy tüköröző víz az, ami kissé merev formáit feloldja, léttel duzzasztja meg és szimbolikus egyszerűségében megnöveszti a mythikus alakot. Milles mindenesetre új név a tehetségeknek abban a tömegében, mellyel a Skandináv államok, úgyszólván, minden téren ránk kényszerítik a kultúrájuk iránt való csodálatot.

KÜLÖNFÉLÉK

EGY NAGYVÁROSI VENDÉGLŐ-BERENDEZÉS. A Kossuth Lajos-utcában egy vendéglő nyílt meg mostanában, amely mellett nemcsak a szomszagos és éhes embernek, de a jóízű járóknak is érdemes megállnia. Sőt érdemes be is lépnie, mert nemcsak a külsejének kellemes rózsaszínű márványa, finom reliefjei, de belsejének elegáns és hangulatos termei is egy kellemes, barátságos, vendégfogadásra berendezett ház otthonosságát kínálják. A Kiszkel-féle vendéglő, ha nem is az előbb lezajlott évek áradó pompájával készült, jó iparművészeti munka, a szó igazi értelmében vett európai igények szerint való. *Menyhért Miklós*, a tervezője nyugodtan sorolhatja legjobb belső építészeti munkái közé. Amint módunkban lesz szemléltetően bemutatni, visszatérünk részleteiből ismertetésére is, addig csak jelezni akartuk,

hogy a mai krízis közepette is adódik elvétve olyan berendező-alkalom, melyhez igazi iparművész tudását veszik igénybe.

VENDÉGASZTAL ÉS RANGSOR. Rangbeli fokozatok mindig voltak és lesznek. Még ha el is érnök azt az észszerű állapotot, hogy nem a cím, hanem az érdem szerint ítéljük meg és osztályozzuk az embereket, akkor is mindenki magamagát tartaná a legérdemesebbnek, vagy legalább is a maga szempontja szerint állapítaná meg az érdem rangsorát. Tudjuk, hogy mennyi fejtörésre kerül, ha egy meghívott nagyobb társaságot vendégasztalnál, vagy ünnepi lakománál el kell ültetni úgy, hogy senki-nek rangbeli érzékenységét meg ne sértjük!... Még a kerek asztal sem segít ezen a fonák helyzeten, noha nincs föntje és lentje, mert a házi-asszony helye dönti el a fönt vagy lent kérdését. Különösen kényes feladattá válik a helyeknek a rangsor szerint való kijelölése a magasabb és legmagasabb körökben, ahol a megrögzött előítéletek és kicsinyes etikettszabályokat még a demokratikus államformák sem tudták megszüntetni. És mégis megtörtént egyszer, hogy egy éleseszű, szellemes nő fittyet hányt ezeknek a neveléses korlátozásoknak anélkül, hogy bárki sérelemről panaszkodhatott volna. Gusztáv Adolf svéd királynak leánya, Krisztina, Hamburgban ünnepi lakomára hívta a város előkelőségét és minden résztvevőnek egy urnából számot kellett húzni, amely megjelölte helyét az asztalnál. A krónika nem jegyezte föl, hogy a vendégek valamelyike megsértődött volna ezen a ravasz taktikán. Ezért meg lehetne próbálni ezt a módszert a mai „felvilágosodott” században is és sok vendéglátó súlyos gondoktól szabadulna meg.

EGY PÁR JÓ TANÁCS LAKÁSBERENDEZŐKNEK. Willy Foltin egy kis elmefuttatást írt az Innen-dekorationba erről a kérdéstről s ebből vesszük ki az alábbi szentenciákat. Minden ember otthona egy darabja az ő életének. Mielőtt tehát felépítjük a házat, vagy a teret, előbb az építetöt odaállítjuk annak középpontjába. Igyekezzünk a megbízót arra ösztönözni, hogy ő maga mondja meg: itt akarok dolgozni, itt enni, itt könyveket olvasni, vendégeket fogadni... Csak így lehet a tér, a helyiség fizionómiáját megalkotni. Ha a tér már meg van adva, az ajtókat és ablakokat kell abból a szempontból megvizsgálni, hogy megmaradhatnak-e a térhatás és a fényelosztás funkciójára. A szövetek kezelésében kerülni kell a természetellenes redőzést. Nyugodtan és mesterkéltég nélkül folyjanak és lehetőleg világosszínű szöveteket válasszunk. A berendezés egyes darabjainál ne válasszunk azonos magasságú méreteket. Az asztalprofil nem egyezhet a szekrényével, a falburkolás nem korrespondálhat a székklábmagassággal. Kerülni kell általában az uniformizálást, minden bútorból a saját maga formája szólaljon meg. Bútorokat, szekrényeket, kredenceket ne állítsunk túlnehéz talpazatra, mert ezek megszakítják az egységet és — nehéz köztük söprögetni. Faragások csak masszív darabokon jogosultak. Világért se tegyünk például politúros felületre faragott díszít, mert azon kizárólag a berakás szolgálhat díszítésre. Minden anyagba bele kell érezni a maga formáját. Ami fában jól hat, az fémbe túlnehéz vagy túltörékeny lehet. És legvégül még egy jó tanács a berendezőművésznek: minden terv előbb a fejben érlelődjön, azután papirosra érjen meg és csak legvégül kerüljön kivitelle.